

Уикилийкс – между информационния бум и тайната

Юри Тодоров

През декември 2006 г. за първи път се появява една нова платформа за анонимно разпространение на иначе пазена в тайна информация, Уикилийкс. Разкритите документи показват истините за света. Уикилийкс се основава на идеята, че просветения свят е един по-добър свят. Първата публикация е подписаното от сомалийския водач на ислямистите, шейх Хасан Дахир Авейс, разпореждане за убийството на представители на властта. Истинността на подписа никога не се доказва, но Уикилийкс веднага става известна. Следват и други документи. Някои от тях са тайни документи на Сайентологи или пазеният в строга тайна списък на членовете на дясно-радикалната Британска национална партия (неомври 2008 г.). През юни 2009 г. се публикува доклад за убийствата, извършени от полицаи в Кения, и Уикилийкс получава за това наградата за нова медия от Амнести Интернешънъл. Тя е връчена на австралийския програмист и автор Джулиан Асандж, лицето на Уикилийкс.

До началото на новото хилядолетие усилено се говореше, че светът е по пътя към ново информационно общество. Колкото повече информация – толкова по-голяма прозрачност, това беше насадената за времето теза. Много хора възприемат Интернет като автоматичен израз на обществения и технологичен прогрес. В последствие става ясно, че информацията има и тъмна страна, а това е тайната. Тайните служби никога не разкриват докрай мащабите на документите, които са критични за националната сигурност. Така например, с идването на власт на правителството на Джордж Буш количеството на класифицираната информация нараства значително за един четиригодишен период от 2001 до 2004 г. - от 9 милиона документа на повече от 15 милиона документа ¹. През 2010 журналисти от Вашингтон пост публикуват поредица от статии под заглавието „Тайната Америка“, които се базират на двегодишни проучвания. Заключение е, че светът на тайните е с огромни

¹ Glaser, P. WikiLeaks. Chip 03/2011 (Chip Communications GmbH, München), p.61

размери, зад публичната държава съществува още една тайна Америка. Апаратът на тайните служби е набъбнал до толкова, че дори шефът на CIA не може да го управлява, по думите на Министъра на отбраната на САЩ, Робърт Гейтс, в интервю за вестника². В сравнение с тези мащаби Уикилийкс е само един незначителен опит за противодействие на задълбочени тенденции.

През есента на 2009 г. Уикилийкс се превръща в събирателно пространство за повече от един милион документи. Редица страни спират достъпа до платформата, между които Китай, Северна Корея, Русия, Израел и Зимбабве. През декември 2009 г. Уикилийкс започва да стачкува – вместо обичайната страница е публикуван призив за дарения, за да може да се осигурят средства за сътрудниците и работата на сървърите, което се превръща в трудна задача. През март 2010 г. страницата се появява отново, но със силно съкратено съдържание, а през април Уикилийкс публикува видео от борда на вертолет Апачи, показващо нападение на американски войници над група цивилни иракчани и двама журналисти от Ройтерс в Багдат. Войниците са взели камерите на журналистите за оръжие.

В края на май 2010 г. е задържан войникът от американската армия и ИТ специалист Брайан Меннинг с обвинението, че е предоставил на Уикилийкс тайна информация. Той бива предаден от бивш хакер, който твърди, че Меннинг се е хвалил по чатовете, че е дал на Уикилийкс филма с нападението на хеликоптера и много други сведения, ползвайки достъпа си до тайни мрежи. Уикилийкс публикува през юли дневниците от афганистанската война, това са повече от 76000 военни доклади от Афганистан за времето от 2004 до 2010 г., в които се описва една подробна картина за войната. Следват 400000 документи за войната в Ирак от 2004 до 2009 г. Това е най-масивната публикация на военни документи в историята на САЩ. Огромното количество документи се поставя в прегледен вид от Шпийгел и Гардиан с помощта на интерактивни регистри за търсене. Между другото става ясно, че от около 100000 убити по време на войната в Ирак приблизително 66000 ду-

² Top Secret America. The Washington Post. <http://projects.washingtonpost.com/top-secret-america/articles/national-security-inc/>

ши са били цивилни лица. През ноември 2010 г. следва „Кабелгейт”, Уикилийкс започва да публикува дипломатическа кореспонденция на посланиците на САЩ за периода от 1966 до 2010 г.

През март 2011 Даниел Домшайт-Берг, известен под името Даниел Шмит, публикува книгата си за Уикилийкс³, много лична и интимна история за един продължителен етап от неговия живот, свързан с дружбата му с Даниел Асандж. В книгата той описва картината на една организация, която е започнала анархично, станала е бързо известна и популярна, за да се превърне в едно крехко персоналити шоу на един човек. Тезата на Домшайт-Берг е, че егото на Асандж е навредило на водещата идея на Уикилийкс по непоправим начин като превръща цялата платформа в една мъртва структура. Разривът между Асандж и Берг настъпва по време на големия успех, не изведнъж, а бавно и болезнено. В края на този процес техните пътищата се разделят. Асандж, превърнал се в кибер-икона, продължава да управлява закодираното бъдеще на Уикилийкс. Домшайт-Берг заедно с няколко отцепници основават конкурентната платформа Опънлийкс, вземайки със себе си огромен масив от документи, които те биха върнали на Асандж само ако той успее да се справи с дисфункцията на Уикилийкс.

Първият значителен удар Уикилийкс постига с публикуването в интернет на наръчниците от Гуантанамо под заглавие `gitmo-sop.pdf`. Документите доказват по недвусмислен начин, че правителството на Джордж Буш не спазва споразуменията на Генфската конвенция. Идеята на Уикилийкс е да покаже детайлите на своеволията в лагера, видими и прегледни за всеки. Това е една нова форма на отношение към информацията, нов вид журналистика въобще. Малко след това Домшайт-Берг и Асандж се срещат за първи път в Берлин, на ежегодната конференция на Хаос Компютър Клуб (ССС⁴). Асандж пристига само с раница и нищо друго. В раницата

³ Daniel Domscheit-Berg: Inside WikiLeaks: Meine Zeit bei der gefährlichsten Website der Welt. Econ Verlag, Berlin

⁴ СССР е хакерска организация със седалище в Берлин, основана на 12 септември 1981 г., която има повече от 9000 членове. Chaos Communication Congress е най-големият хакерски конгрес в Европа, на който участват около 4500 души. Клубът изгражда интерактивната мрежа Bildschirmtext (Btx) през 1983 г., с която придобива популярност.

е всичко необходимо – телефон, кабели, лаптоп. Докладът, който Асандж изнася в едно мазе е посетен от около 20 души. Всъщност той не обича хакери, независимо че и той самият произлиза от тази сцена, където е известен под псевдонима Мендакс. Тай определя хакерите като „идиоти и непотребни хора”⁵. Първият общ успех на Асандж и Домшайт-Берг е публикуването на вътрешни документи на швейцарската банка Бер, които се получават на електронния адрес на Уикилийкс. От документите се вижда начинът, по който банката помага да се укриват данъци, дължими за огромни доходи. Адвокатите на банката постигат временното спиране на сайта на Уикилийкс, но щом като страницата се спре от едно място, тя изскача веднага на стотици други места. Публикува се даже нейният IP адрес, 88.80.13.160, който сега е изключително популярен (около 47000 резултата в Google). Става дума за т.нар ефект на Страйзанд, който е известен с факта, че популярната американската артистка се опитва да запази анонимността си и да забрани снимка на едно нейно имение, след което снимката се появява в интернет и е видяна от хиляди души.

След този успех Домшайт-Берг работи с псевдонима Шмит (Шмит е името на неговия котарак). Шмит обаче бързо научава, че Уикилийкс не разполага със стотици активни помощници, както твърди това Асандж пред обществеността, а по-скоро е едно виртуално формирание от битове и байтове, носено от въображението, импровизацията и идеализма. Платформата Уикилийкс на този етап е предприятие от двама души, твърди Домшайт-Берг в своята книга. Уикилийкс няма адрес, офис, не притежава никаква инфраструктура, разполага единствено с името на домейна и един „средновековен сървър от категорията електронен боклук”. И по-нататък: „Ако противниковата страна знаеше, че ние сме само двама многознайковци с остаряла машина, то тя можеше да спре нашия прогрес”. Непрекъснато възникващите аварии около сървъра дори идват в подкрепа на мита, че тук се прави цензура или има хакерско нападение, управлявано от тъмни сили. Известно подобрене в техническото състояние на Уикилийкс настъпва според Домшайт-Берг с

⁵ Streck, M. Wikileaks – wie es wirklich war. Stern 7/2011, S. 70 – 80.

идването през 2009 г. на най-добрия програмист на света, както той-твърди, с псевдонима „архитектът” – the architect в определен смисъл е бащата на матрицата, известен от едноименната холивудска трилогия. В Уикилийкс архитектът е баща на нови революционни програми, своеобразен Колумб на платформите от тип „whistleblower” (както е известно, информаторите са хора, които разкриват на обществеността нередности за дейността на дадена организация). Единственият проблем на Уикилийкс до този момент са хаосът, недостатъчните ресурси, нахвърляни неща, без никаква структура и с голяма опасност за интервенция. Постепенно архитектът превръща Уикилийкс в едно електронно съвършенство, в крепост, от която днес почти нищо не е останало.

Близките отношения между Асандж и Домшайт-Берг се демонстрират в описанията, които последният прави в споменатата книга. Асандж, например, не обръща внимание на облеклото или на каквито и да било статусни символи. Дори неговият лаптоп е един малко остарял iBook. Освен това, носи дрехи и чорапи на три ката и в продължение на дни, без да ги сменя. Поведението му от време на време е като на човек, „който като че ли не е отглеждан от хора, а от вълци”. За сметка на това работи много, може да се слее с компютъра си и „за дни да замръзне заедно с монитора в монолитна общност”. Той като е гений, той е в състояние да работи с клавиатурата на своя лаптоп с такава луда скорост, че може спокойно да се облегне назад, докато процесора все още е зает с обработването на подадената информация. В същото време става ясно, че Асандж взима на сериозно съмненията за преследване на неговата личност. Докато паранойата го обсебва, той изпитва пълна липса от чувство за ориентация. Даниел обяснява бялата си коса с един злополучен експеримент, който прави на 14 годишна възраст. Твърди, че е правил опит да сглоби ядрен реактор в мазето, който обаче свързва неправилно. От тогава косата му израства бяла заради освободеното в експеримента гама лъчение. Други интересни истории той разказва около произхода на своето име. Това му помага да развие особено отношение към истината. Той я масажира, разтегля, наглася към жизнени-

те ситуации. Домшайт-Берг пише: „Джулиан се пресъздава всеки ден наново, като твърд диск, който непрекъснато се преформатира”.

Разкритията на Домшайт-Берг красноречиво говорят за действителното състояние на Уикилийкс, което се отдалечава от обществените отношения към новата платформа. „Всъщност”, казва той, „всички ние бяхме само управители, говорители, но е и бойци от подземния свят. Ние ползвахме под наем сървъри и чакахме за документи. Никога не сме поръчвали такива, а още по-малко сме ги хаквали.”

Това е опорната точка за реализирането на нова идея, която се основава на истинската откритост. Транспарентна Уикилийкс с действително седалище, уредено финансиране – един вид еволюция след революцията. Уикилийкс се отказва фактически от първоначалната си философия, предава идеята публикувайки само подобрени документи. Това всъщност е предателство и към самия документ. На 17 септември 2010 се регистрира областта openleaks. Тайните знания служат единствено за консервиране на недемократични сили. Трябва да свикнем с това, че информацията се разпространява свободно в компютърни мрежи. Лийкингът е нов метод за изграждане на една транснационална информационна агенция. Времето на национално ориентираните медии завършва с появата на интернет. Сега е на мода да се издава информация. Държавни служители издават държавни тайни, войниците – военни стратегии, сътрудниците на частни фирми – фирмени тайни и технологии. Мотивите за това са различни, нисши служители могат да ликвидират големи неща за да си отмъстят на началника. Спорна е също така и стойността на издадените сведения. Когато по този начин се разкриват административни пропуски и лошо управление, публикуването изглежда оправдано. Преди ерата на интернет издайниците бяха от средите на пазителите на тайните, като например при аферата Уотъргейт. Днес това са по-скоро случайни хора, които намират незащитена информация на вътрешни сървъри и я копират от там. Openleaks предоставя възможност на самия информатор да реши, кой да получи подадената от него информация. Платформата е създадена така, че да гарантира пълната анонимност на подателя. Независимо от това, скандалните случаи от последните години сочат, че лийкингът

е опасна дейност. Комуникационните канали на платформите от тип Уикилийкс попадат все повече под натиск. Американската полиция, например, иска да получи достъп до личните Туитър данни на Асандж. Така ще може да се разбере, кои са неговите лични контакти. Издаването на данни при запазване на анонимността и гарантиране на професионалното бъдеще изисква спазването на редица правила за сигурност. При това е ясно, че анонимността има своите граници. Локалните мрежи по принцип не са анонимни, т.е. администраторите могат да проследяват действията на съмнителни лица. Необходима е висока доза криминална енергия за да се отклонят данни от такава среда (фотографски методи, използване на изоставен компютър или на чужд акаунт и др.).

Във всеки случай Уикилийкс успява да ни даде представа за това, как би изглеждал светът без граници. Сега остава идеята да бъде доразвита и реализирана докрай. Появи се, разбира се, български вариант на оригинала под името Болканлийкс. На сайта се подчертава, че изпратените сведения ще бъдат обработвани с гарантирана конфиденциалност посредством тор-сървър. Всъщност тор-мрежата е мрежа от сървъри за анонимност в интернет, в която могат да се скрият сведения за потребителите, чрез които те биха могли да се идентифицират. Използваният софтуер е с отворен код и мрежата се ползва безплатно. Тор-системата принципно не дава възможност интернет адресите на подателя и получателя да бъдат разчетени по някоя от точките, в които се извършва комуникацията. Така адресите на крайните участници в комуникацията остават скрити. Получателят получава сведения за последния посредник в информационния обмен, но не и за адреса на оригиналния подател. Въпреки това, съществуват техники, които позволяват разкриване на анонимността в тор-мрежи. Такива се съобщават в литературата и са едно доказателство за възможни атаки в тор мрежи за разкриване на IP адреси (разкрити са напр. бит-торент потребители, ползвали тор-анонимна мрежа през март 2011 г.). Има и една голяма разлика между оригиналния Уикилийкс и балканското подобие. Зад оригиналния има лице, това на създателя му, а тук няма. Съмнително е също така шумното обявяване на сайта в медиите. Болканлийкс вероятно е създаден за обяве-

ните цели ("... искаме прозрачност и за да се борим срещу организираната прес-
тъпност и политическата корупция на Балканите"⁶), но балканският вариант винаги
е съпроводен със съмнения.

⁶ <https://www.balkanleaks.eu/>